

Bakgrunnen for presteordenen « Pro ecclesia » på 1900-tallet

Kåseri ved sogneprest lic. theol. Stein-Eirik Foss (1933-2003) 5. januar 1996¹

Transkribert og annotert av Ole Fredrik Kullerud

Presteordenen « Pro Ecclesia » (PE) ble grunnlagt i 1991. Under konventet på Gran i januar 1997 holdt daværende prior, sogneprest i St. Johannes menighet i Bergen, Stein Eirik Foss et kåseri om ordenens forhistorie på 1900-tallet. Han var blitt oppfordret til dette av PEs sekretær – ”scriba” – sogneprest Sverre Alfsen:

Ellers har jeg oppfordret Prior til å si noe om Pro Ecclesia, stiftet i 1925 av Mi[k]ael Hertzberg [1874-1927]² sammen med professor [Oluf] Kolsrud [1885-1945],³ Johnny Ursin [1895-],⁴ K[arl] L[udvig] Reichelt [1877-1952],⁵ professor [Absalon] Taranger [1858-1930]⁶ og maleren E[manuel] Vigeland [1875-1948]:⁷ det finnes – som mange av brødrene vil vite – en gruppe prester og andre som ivret for ”våre” idealer også tidligere.⁸

¹ Før publiseringen har jeg diskutert teksten med sogneprestene Terje Ellingsen (lic. theol.), Øystein Thelle og Sverre Alfsen. De takkes herved for sine verdifulle innspill.

² *Norges geistlighet og andre norske teologiske kandidater i fast stilling i 1925* (3. utg. av ”Norges geistlighet”, heretter: NG³), Oslo: A.M. Hances forlag 1925: 60. PE ble stiftet i Hertzbergs hjem 25. oktober 1925, *Norsk biografisk leksikon 1.utg.* (NBL¹) bd. 6, Oslo: Aschehoug 1934: 62ff (Johannes Knutzen): 63. Mikael Skjelderup Hertzberg var prest i Ullensvang og i Oslo og var sønn av Nils Hertzberg (1827-1911) som bl.a. var prest i Vålerengen, stortingsmann, medlem av kirkekomiteen og kirkeminister i Selmers regjering 1882-84, *Norsk biografisk leksikon* (NBL) bd. 4, Oslo: Kunnskapsforlaget etc. 2001: ? (Paul Thyness).

³ Ibid. bd. 5: 324 (Helge Fæhn).

⁴ Ursin var lengre tid sjømannsprest i London, senere prest i Oslo. Han er kjent for bøkene *Kristne symboler. En håndbok*, Oslo: Land og kirke 1949 og *Helligdom og symbolikk. En håndbok*, Oslo: Land og kirke 1952. Se *Prester i Den norske kirke og andre teologiske kandidater*, 7. utg. Oslo: Land og kirke 1974 (PDnk⁷): 227.

⁵ Reichelt var misjonsprest, NBL bd. 7 (2003): 329f (Notto R. Thelle). Hertzberg og Reichelt var nære venner.

⁶ Taranger var historiker og jurist, dessuten kirkepolitisk engasjert, ibid bd. 9 (2005): 113f (Nils Ivar Agøy).

⁷ Ibid: 355ff (Nils Messel). 356: Vigeland stod Nathan Söderblom nær, ibid: 356.

⁸ *PE-Bulletin* 3/1996 (angående ordenskapitlet 1996). Navnerekken finnes hos Carl Fredrik Wisløff, *Norsk kirkehistorie* bd. 3, Oslo: Lutherstiftelsen 1971: 376.

Foss knytter i kåseriet linjen bakover til "det gamle Pro ecclesia" i mellomkrigstiden. Denne ordenen overlevde knapt Hertzberg som døde allerede etter to år. Som Foss viser i kåseriet, fylte « Ordo crucis » et slags tomrom fra det ble dannet i 1933 inntil et ungdomsarbeid runnet av « Ordos » rot ble til det « Kirkelig Fornyelse » vi kjenner ved midten av 1960-tallet. Kåseriet falt i god jord; kapitemøtet 1997 uttalte at "Stein Eiriks beskrivelser og vurderinger av disse gruppene var detaljerte, interessante og til lærdom, [og] kapitlet gav uttrykk for at det ville være av betydning om Stein Eirik kunne bearbeide sitt foredrag med tanke på å få det trykt og publisert, ev[en]t[uel]t i Lære og Liv."⁹ Manuskriptet er senere funnet i Stein-Eirik Foss' etterlatte papirer, og vi publiserer det nå med familiens tillatelse.¹⁰

Hva var kåseriets setting? I annen halvdel av 1990-tallet foregikk det en debatt i PE om man skulle knytte seg til en større pastoral fromhetstradisjon. Augustinsk tradisjon var antydnet,¹¹ eventuelt med inspirasjon fra « Olof den Heliges Brödraskap » på Gotland.¹² Den kirkepolitiske konteksten var orienteringsforsøkene etter den åpne kampen mellom bekjennelsesbevegelsen og kirkeledelsen i Dnk, særlig fra midten av 1990-tallet. Det ble blant annet søkt et "nytt økumene". « Samråd på Kirkens Grunn » (SKG) antok dette som sitt program i 1996. De anglikanske prestene Geoffrey Kirk og John Broadhurst hadde besøkt « Polish National Catholic Church » (PNCC) i 1994. SKG sluttet seg til den høykirkelige økumeniske « Westminster Confession ». Foredraget ble holdt midt i denne prosessen, men minner om annen linje, den høykirkelige tradisjon i Dnk.

Stein Eirik Foss var født i Oslo 18. juli 1933 og var teolog fra Universitetet i Oslo 1957. Han var ordinert i 1960.¹³ Foss hadde studieopphold i Münster, Lund, Lincoln og senere i

⁹ Ibid. 1/1997.

¹⁰ I noen tilfeller har ikke Foss skrevet teksten helt ut; der er uttrykksmåtene i denne utgivelsen utvidet til fullstendige setninger, markert med klammeparenteser []. Likedan er – også i klammeparenteser – fornavn osv. satt inn hvor det mangler i manuskriptet, likedan fødsels- og dødsår. Forklaringer og utfyllende opplysninger er gitt i fotnoter. I noen tilfeller er tegnsettingen modifisert og i et par tilfeller ordstillingen endret, det siste markert med klammeparentes.

¹¹ PE-Bulletin 1/1993. To år før holdt Helge Unneland sitt augustinske foredrag > PE – august. Karakter. Lenge snakk om. Helge unneland har hatt et foredrag om å knytte pe til en august. Trad., e h holth til benedikt. Senere snakk om til eng. Alton abbey, for to år siden, foreslått av broadhurst.

¹² Ibid. 1/1997.

¹³ Prester i Den norske kirke og andre teologiske kandidater. Utgitt av Den norske kirkes presteforening, 9. utg. Oslo: Verbum 2000 (PDnk⁹): 141.

Roma. Både anglikansk og svensk kirkelig tradisjon var av formativ betydning for ham.¹⁴ Også den romersk-katolske kirke var et interessefelt for Stein-Eirik Foss. Under studieoppholdet i Roma arbeidet han med ekklesiologien i Annet Vatikankonsils (1962-65) dokumenter. På denne studien disputerte han for licentiatgraden i teologi ved Universitetet i Oslo i 1988.¹⁵ Foss' siste tjeneste var som sogneprest i St. Johannes menighet i Bergen.¹⁶ Han døde i tjeneste 2003.

Studentforbundet var også avgjørende for Foss.¹⁷ Han var formann høstsemesteret 1957 og generalsekretær ???.¹⁸ Allerede tidlig på 1950-tallet og under hele 1960-tallet ble det der bedt tidebønner,¹⁹ et sentralt trekk i Foss' egen spiritualitet. Under kirkestriden hadde « Laget » brutt ut av Studentforbundet som en reaksjon på valget av den liberale Kristian Schjelderup som formann i 1923.²⁰ På 1950- og 1960-tallet fant det imidlertid sted en teologisk fornyelse i Studentforbundet, ikke minst inspirert av biskop Alex Johnson (1910-89).²¹ Etter 1950-tallets helvetesdebatt var det en "samling i bønn" i en del kirkelige miljøer; man ville fastholde noen sentrale sannheter.²² Ved en ekstraordinær generalforsamling 16. okt. 1958 fikk Studentforbundet bekjennelsesparagraf: "Forbundets virksomhet drives i

¹⁴ Se Viktor Södergren, *Vägar vi gått och vägen fram. Tankar och linjer till hundra år av svensk kyrkoliv*, Stockholm: Svenska diakonistyrelsens bokförlag 1945. sistnevnte i 1963-64. Asles nekrolog (PE), Dagen?, Ottos minnetale på Terminus hall, Helges minnetale i Johanneskirken, Hoves minneord i Dagen, Hagesæthers preken, noe om stein eirik, - dag foss og osberg, forfatterskapet, bibliografi (helge unneland), vestmannalaget, st olavs forlag, tantens salmer. Gran januar 1998. Bilde, kjell hagen, vl. Arken, minnehefte om Stein eirik. Asles nekrolog. Det som stod i Dagen, O.S. Hove.

¹⁵ *Kirkens enhet og dens grenser. Undersøkelse av tekningen om kirkens enhet i dokumentene fra Det annet Vatikankonsil*, Bergen: eget forlag 1988.

¹⁶ Res.kap. fra 1972, sogneprest fra 1982, PDnk⁹: 141.

¹⁷ Øystein Thelle kom med i 1959; beg. å studere på MF i 1958.

¹⁸ Peter-Wilhelm Bøckman, *Guds gave – vårt kall. Et skrift ved 60-års jubileet for Norges kristelige studenters forbund*, Oslo: Studentforbundet 1959: 45.

¹⁹ En "stemningsrapport" gir Eivind Saxlund, Inn til sentrum. Forbundet i dag, i Bøckman: 36f.

²⁰ NBL bd. 8 (2004): 83ff (Pål Repstad). « Norges kristelige student- og skoleungdomslag » ble i 1923 dannet med Ole Hallesby som formann.

²¹ Terje Ellingsen, Kirkelig fornyelse og ny kirkelighet, i Bøckman: 34f. Til Alex Johnson, se NBL bd. 5: 141f (Torleiv Austad) og PDnk⁷: 134. Johnson var bl.a. prest på Elverum og i Frogner menighet; han var fra 1964 biskop i Hamar.

²² Johnson skrev en bestemt artikkel mot Schjelderup, "Tett tåke".

*tilknytning til Den norske kirke i troskap mot den hellige Skrift og kirkens trosbekjennelse.*²³ Flere opplevde Studenterforbundet som et sted man kunne være økumenisk og fri. Teologisk skulle Forbundet utvikle seg i mer radikal retning. Denne utviklingen hang blant annet sammen med den sosialetiske vendingen i kirken fra omkring 1970. Teologisk fakultet ble dessuten fra omtrent samme tid preget av yngre lærere (Jakob Jervell og Inge Lønning) med en mer pågående stil enn den tidligere generasjon (bl.a. Einar Molland, Nils Astrup Dahl og Reidar Hauge).

*De siste 20 årene av Foss' liv var « Foreningen for Bibel og Bekjennelse » (FBB) og SKG ved siden av KF som han stiftet, blant hans viktigste kirkelige arenaer. Bredden i hans kontakter og vennskaper viser tabula gratulatoria i festskriftet til 50-årsdagen i 1983.*²⁴

*Stein Eirik Foss har kåsert ut fra det som interesserte ham uten pretensjoner om fullstendighet. De som kjente ham vil gjenkjenne hans røst og hans stil. Om enn kåseriet kan fremstå noe magert med hensyn til en tettere ettersporing av personer og tradisjonslinjer og ikke gir mye ny kunnskap, har det utvilsomt verdi ved sin følsomme lesning av en side ved 1900-tallets norske kirkehistorie.*²⁵ *Vi hører stemmen til en som var dypt plantet i denne historien. Kåseriet bidrar dermed også til å utdype bildet av Stein Eirik Foss' åndelige profil.*

*Manuskriptet ender abrupt. Vi er dermed ikke i stand til å gjengi kåseriet in extenso. Det er imidlertid bevitnet at Foss også kort nevnte Braunsberg-fellesskapet i det nåværende Litauen som en del av den mer generelle bakgrunn for presteordener i evangeliske kirker.*²⁶ *Med dette gir vi ordet til ham selv:*

Det gamle Pro ecclesia

Jeg vil ikke gå så meget tilbake på det gamle « Pro ecclesia » (PE) som kanskje var tenkt da jeg ble spurt om dette foredraget. Men det var viktig at det var der, at vi hadde et navn å ta opp, noe norsk å vise tilbake til. Vi undersøkte nok til at vi ikke skulle bli forlegne ved

²³ Bøckman: 35. Smemos betydn. For den krkl. Konsolidering. -- Etter krigen: MRA. John Mott, stor misjonsmann, på besøk i 1946. art.: "Fra kirkens grunn vår basr "Fra MRA til nyortodoksi". Far til Øystein Thelle var formann i MR i Frogner i 3 år, var gen.sekr. i Buddh.misj.en. Alex Johnson var kapellan i Frogner kirke.

²⁴ Åsmund Bjørnstad og Torvald Kambestad (red.), *Hjerterom. Et festskrift til Stein Eirik Foss på 50-årsdagen 18. juli 1983*, Oslo 1983.

²⁵ En del av opplysningene finner man også hos Wisløff op. cit: 376ff, men med et annet fortegn.

²⁶ Ifølge utsagn av sogneprest Svenn Martinsen som hørte kåseriet.

henvisningen til det gamle PE. Vi fant nok å kunne identifisere oss med. Vi skulle ikke fortsette deres virksomhet.²⁷ Vi skal ikke blåse den opp, det var en fåtallig gruppe med kort virketid. Den ble rammet tidlig i sin utvikling av ledende personligheters dramatiske dødsfall på « Faith and Orders » første møte i Lausanne i 1927.²⁸

Det minst interessante ved dem var tross alt de par store politikere, men det må ha gitt en viss selvbevissthet og ytre aktelse at en tidligere statsminister var med, general Jens Bratli [1856-1939]²⁹ og bondereisningens store høvding, Johan Mellbye [1866-1954] til Grefsheim.³⁰ Men disse store navn var på dette tidspunkt høyst forhenværende politikere.

Den teologiske tyngden lå hos den sprenglærde OLUF KOLSRUD (1885-1945), Universitetets professor i norsk kirkehistorie.³¹ Han hadde mange trekk som vi kjenner igjen senere: god evangelisk lutheraner, sorg over kirkesplittelsen, høy identifikasjon også med kirken før reformtiden, bevisst evangelisk katolikk, patriot og målmann.³²

Lederen var MIKAEL HERTZBERG som forener flere av de trekk vi igjen vil ha med oss i det nye « Pro ecclesia ».³³

- *småkirkemannen*. Tøyenkirken var aldri så meget kirke inn i det lokale arbeidermiljø som i hans tid.³⁴ Majorstuen var et uttrykk for hans ånd, [--] i kirkeløst vestkantområde.³⁵ Hans tid som arbeiderprest var ikke lang, og han var heller ikke den

²⁷ Går dette på KF 1967 eller PE 1991?

²⁸ Hertzberg døde i Lausanne 21. oktober 1927, NBL¹ bd. 6: 62. s. 64: Drog sommeren 1927 til det kirkelige enhetsmøte i Lausanne hvor han døde 11.8.27.

²⁹ Juristen Bratlie var statsminister (Høyre) 20. februar 1912 til 31. januar 1913. Bratlie var blant annet generalkrigskommissær og generaladvokat. Se NBL bd. 1 (1999): 440f (Gunnar Christie Wasberg) og <http://www.snl.no> [18.08.08]. Bratli representerte Bonde-Høyre og ”ønsket ... ikke utfordrende holdninger fra noen kant. Derfor klarte han lettere enn andre i Høyre å samarbeide med kirkelige strømninger fra vestlandet og andre bevegelser fra de borgerlige hovedstadskretser”, NBL bd. 1: 441.

³⁰ Ibid. bd. 6 (2003): 270f (Olav Rovde). Mellbye var en konservativ bondepolitiker.

³¹ Ibid. bd. 5 (?): 324 (Helge Fæhn), se også NBL¹ bd. 7 (?): 543-547 (Andreas Seierstad) og NG³: 239.

³² Kolsrud hadde forståelse for den katolske kirke. Trond egil huseby, 1820 spydeberg, hvd.opp. fra 1977 i hist. om riksmøtet i bud i 1533.

³³ Altså i 1991?

³⁴ Hertzberg var prest i Tøyenkirken 1907-18, NBL¹ bd. 6 (1975): 63.

³⁵ Hertzberg ble prest i Majorstuen i januar 1926, ibid: 63. ”Prestenes kirke” som Majorstuen kirke først ble kalt var bygd ved midler innsamlet av norske prester. Hertzberg har visse pastorale trekk som minner om stiftsprost Gustav Jensen (1845-1922) som Hertzberg traff første gang allerede som konfirmant, ibid: 64.

eneste.³⁶ Men det vakte stor oppmerksomhet i samtiden og merket ut Hertzberg som presten som var engasjert av den sosiale krise i et klassesamfunn i oppbrudd.³⁷

- *økumenen* som ivret for arbeidet for kirkenes gjenforening og det gjennom teologisk dialog om tro og kirkeordning. Han var ikke den store stridsmann.

Det må sies noe om det som ikke var med: det var minst tilslutning fra MF-siden. Gruppen rakk ikke å få større tilslutning blandt de yngste.

Det var en senere ruvende på høykirkelig side, senere biskop BJARNE SKARD (1896-1961) som ikke var med – simpelthen fordi han på dette tidspunkt befant seg i den liberale teologis garn.³⁸

Noen flere navn kan nevnes, [Fred] TYBRING [1873-1966]³⁹ med innflytelse med hensyn til kirkekunst og estetikk, [Johnny] URSIN tilsvarende med hensyn til de kristne symboler, HERMANN LAADING [1893-] betydningsfull for diakonien (Bergens Diakonissehjem).⁴⁰ **Agnar Sandvik, noen var inspirert av grundtvigianismen.**⁴¹

Utad er bevegelsen kjent for interessen for å gjenreise erkesetet i Nidaros og for såkalt å gjeninnføre den såkalte apostoliske suksesjon.⁴² Disse punktene var ikke så uaktuelle som før og senere i tiden før det store olsokjubileum 1930.⁴³ Flere av biskopene hadde uttalt seg for en erkebiskop i Nidaros. Hertzberg selv var nominert til biskop i Stavanger og ønsket deltagelse av svensk biskop ved eventuell bispevigsling. Det var akkurat i disse årene at den store svenske erkebiskop Nathan Söderblom [1866-1931] reiste fra landskirke til landskirke for å dele konsekrasjonssuksesjonen med kirker som hadde tapt den, for eksempel de baltiske land – og Finland som hadde mistet sin tilfeldig i tiden under Russland.

³⁶ "Les prêtres ouvriers".

³⁷ Det sosiale engasjement til høykrkl., anglokatolikker. *Kirken og folket. Til orientering i det sosiale spørsmål.*

³⁸ NBL bd. 8 (2004): 249 (Bernt Oftestad); NG³: 269.

³⁹ Georg Fredrik Tybring var engasjert i småkirkebevegelsen i Bergen. Han var hjelpeprest i Johannes menighet 1910-14, Foss' siste menighet, NBL¹ bd. 17: 223-229 (Sigurd Grieg); NG³: 164.

⁴⁰ Bergensereren Herman Friis Laading var blant annet sjømannsprest og senere prost på Nedre Romerike. Han var forstander ved Bergen Diakonissehjem i 1934, PDnk⁷: 170. Bergen Diakonissehjem ble etablert i 1918, <http://www.snl.no> [16.08.09].

⁴¹ Sandvik var sogneprest i Vinje. Man skulle ut på landsbygda og finne det urnorske. Odd Godal var hans gode venn. Var med i Ordo.

⁴² Den demokratiske utbygging av Dnk som var påbegynt med menighetsråd og bispedømmeråd disponerte ikke for gjenopprettelse av erkesetet. Kirkeministeren var blant dem som gikk imot, Trygve Lysaker, *Nidaros erkebispesetol og bispesete 1537-1953* bd. 2, Trondhjem: Nidaros domkirkes restaureringsarbeider 1987: 288.

⁴³ Se Wisløff op. cit: 376f, som skriver nokså sarkastisk om olavsjubileet.

PE fikk altså kort eksistens da den drivende kraft døde under konferansen i Lausanne der « Faith and Order » ble stiftet i 1927. [Dette ble] et dramatisk punktum [for bevegelsen]. Det er blitt sagt at Oluf Kolsrud i tiden etter var for sterkt engasjert i kampen for Nordøstgrønland der han var den norske stats historiske sakkyndige, [til å kunne bli en drivende kraft i PE]. Han vant en historisk seier da retten slo fast at hele Grønland var norsk inntil 1814.

PE ebbet ut. Det viktigste var at en livskraftig yngre bevegelse kommer inn fra 1933, nemlig den hemmelige (?) presteorden « Ordo crucis ». ⁴⁴ Den hadde motvilje mot å bli kalt høykirkelig; å være kirkelig er programmet. Man reagerte mot « Pro ecclesia » som man oppfattet som en estetiserende kirkelighet og sa: ”bort med latin og messehagler!” – Det siste [var] ikke bokstavelig ment. Det var en pragmatisk saksorientert bevegelse som ville et oppgjør med avkristningen og oppløsningen av gudstjenestelivet. Spiritualiteten [var] mer beslektet med ? pragmatisme.

Ny start omkring 1960

Som det var fra begynnelsen, er det ikke noen større avstand fra « Ordo crucis » til neste « Pro ecclesia » / KF (« Kirkelig Fornyelse »). 25 år etter var det blitt en avsløpt profil og en annen bevegelse. Det var en avgjørelse å ta, vi unge kunne gått inn og med letthet overtatt denne bevegelsen på noe sikt. Det manglet ikke på oppfordringer.

Det var nok en riktig avgjørelse, velbegrunnet, jeg gikk svært meget som gjest på «Ordos» møter i de tidlige [19]60-årene. Jeg fattet håp da den profetiske Odd Godal [1905-59] ⁴⁵ ble

⁴⁴ Stiftet 26. april 1933, *Ordo crucis. Bønnehefte*, Oslo: Kollegiet 2002. Wisløff skriver: ”Ordo crucis’ ’regel’ ble offentliggjort i 1952 – etter anmodning fra LKs [Luthersk Kirketidendes] redaksjon. Men i alle år var det utvilsomt godt kjent at en slik forening eksisterte”, Wisløff op. cit: 384. Drivende kraft var Hans Ording (Hans Nielsen Hauge Ording) (1885-1952), kapellan i Frogner fra 1928, sogneprest fra 1935, prof. i ST fra 1939? ((?)), NBL 7 (2003): 171 (Helge Fæhn). Se også NBL 10, 1. utg. (1949): 506f (Chr. Ihlen). Hans mor var født Hauge. Oldebarn på morssiden av Hans Nielsen Hauge. Hans far var prost Theodor Ording (1837-1908). Fetter (og svoger) av Johannes Ording (1869-1929). Ikke sønn av Johannes. Flere johnson? Einar molland. Sønn av Hans Ording? Hugo? Mora til Hans var tysk-født. Musiker. Buddh.misjoneren.

⁴⁵ <http://www.sn1.no> [16.08.09]. Odd Godal var sogneprest i Rauland og bror av biskop Tord Godal. Han kom som prest til Ullern menighet i Oslo i slutten av 50-årene. Odd Godal er bestefar til msikeren Nordstoga. Godal skrev en viktig bok, *Hvorfor kirke?* som, sier sogneprest Øystein Thelle, ”mange av oss unge leste med begjærighet”, intervju med Thelle 11.04.09.

leder for « Ordo », en av dem som mest hadde med seg idealene og ideene fra « Ordos » genesis. Men han døde plutselig etter et par år som leder.⁴⁶

Det gamle « Pro ecclesia » var et tidstypisk fenomen. Mye av det samme skjedde i andre landskirker. Noe av inspirasjonen kom fra Tyskland, [blant annet] fra Friedrich Heilers bok «Das Gebet».⁴⁷ [I Tyskland] ble « St Michaelsbruderschaft » stiftet.⁴⁸ Nathan Söderblom sendte unge svenske teologer til England for å få inspirasjon og åndskraft, da de kom tilbake var [Gunnar] Rosendal [1897-1988] blitt det(?) Rosendal vi kjenner til osv. Og det ble stiftet nettopp pastorale broderskap, « St. Sigfrids [Brödraskap] » i Lund,⁴⁹ « Den apostolisk[a] [Bekännelsens] Brödraskap », [og] på mer omfattende vis « Societas Sanctae Birgittae » i Vadstena.⁵⁰ I Danmark kom « Teologisk Oratorium », [stiftet av] Regin Prenter [1907-90] og hans venner.⁵¹ Den anglikanske høykirkebevegelse har aldri stått sterkere enn omkring sitt 100 års jubileum 1933. Bakenfor ligger den store revolusjon i bibelteologien med oppdagelsen av at kirke betyr embete og sakramenter i Det nye testamente.⁵²

I Norge samtidig er det Anton Fridrichsen [1888-1953] som er eksponenten for den nye bibelteologien, men jeg vet ikke at han hadde forbindelse til PE.⁵³ Det er først litt senere da han var blitt professor i Uppsala han bryter helt med den liberale teologi og blir eksponent for en høykirkelig teologi. Men i Norge målbærer han en reaksjon på kirkestriden, i et skrift om « *Kyrkjestriden og den norske folkekyrkja* ». ⁵⁴ Hans tese der er at den norske kyrkjestriden er bedehusets kamp mot kyrkja. I situasjonen er hans konfrontasjon en kjærlighetserklæring til kirken. Mange som hadde vært kirkevakt gjennom innflytelsen i Norge fra ungkyrkorörelsen har følt mye av det samme.

Et par forsøk på en ny begynnelse i 1950-årene skal nevnes. FRATERNITAS besto av ca. sju teologiske studenter, vi hadde en lovende begynnelsesfase vårsemesteret 1956, men var

⁴⁶ Odd Godal døde plutselig under en skitur i Nordmarka, Samtale med Øystein Thelle 11.04.09.

⁴⁷ *Das Gebet. Eine religionsgeschichtliche und religionspsychologische Untersuchung*, 2. utg. München: Verlag von Ernst Reinhardt 1918.

⁴⁸ Heilersuksesjonen. Stella maris, ... Olof Herrlin, siste kons. bp. i Østsverige, ordförande. Sjekke med ottar.

⁴⁹ Til de svenske broderskapene, se Bengt Ingmar Kilström, *Högkyrkligheten i Sverige och Finland under 1900-talet*, Delsbo: Åsak, Sahlin & Dahlström 1990.

⁵⁰ SSB, 1920. Södermann var domprost i Skara eller i Göteborg.

⁵¹ Grunnlagt 1927.

⁵² Dette gjaldt forskere som Nils Astrup Dahl, Ragnar Asting, Olof Linton i København, Oscar Cullmann, Dodd, Joachim Jeremias, og Freiherr von Campenhausen.

⁵³ NBL 3 (2001): 193 (Bernt T. Oftestad); NG³: 240.

⁵⁴ Oslo: Norges ungdomslag/Studentmållaget 1925 (i serien "Norske folkeskrifter").

dovnet bort mens jeg var i Lund og studerte der i 1956-57.⁵⁵ [Det var] studenter både fra Universitetet og [fra] Menighetsfakultetet.

På våren 1959 kommer initiativet til OREMUS, et samfunn med ordenspreg.⁵⁶ Da jeg kom tilbake fra England sommeren 1960, var det i ferd med å ta form. Helge Fæhn [1918-2008] var med,⁵⁷ den geistlige ledelse var [hos] Lyder Bergesen [1918-2006] i Glemmen,⁵⁸ og Eivind Saxlund [1922-] [var] formann.⁵⁹ Det var en viss virksomhet fra 1960 til 1964 da det ble oppløst.

Det var flere medlemmer fra Oremus som gikk inn i KF senere, foruten meg selv var Eivind Saxlund nevnt; [videre] Terje Ellingsen [1928-]⁶⁰ [og] Bjørn Bjørneboe [1940-].⁶¹ Andre kjente personer [var] prost Olaf B. Dal [1928-],⁶² Margot [1938-] og Willy Abildsnes [1939-].⁶³ Det var ikke kommet til noe stort medlemstall; det var aldri så meget som 30 medlemmer. En del andre var innom og ble influert.

Min analyse er at det var for mange elementer som skulle samvirke. Det var teologer, prester og lekfolk, det var studenter og noe eldre ledere, det var menn og kvinner; kvinnene kom fra en gruppe (karilitter) som var inspirert av et ordenssamfunn i Imshausen i Tyskland.⁶⁴ [Man fikk] en erfaring at ordenssamfunn av både menn og kvinner er sosiologisk vanskelig. Den alminnelige bakgrunn var livet i Studenterforbundet i perioden [før og etter] 1960 [som] var preget av messe, tidebønn, teologisk fornyelse og skriftemålspraksis.

Ved oppløsningen av Oremus i 1965 [sic] var neste stadium allerede godt i gang ved pastoralgruppe ved begge fakulteter og teologiaftener hos studentforbundspresten med innbudte prester som innledere. Oremus besluttet på et møte på Sandom at det ikke skulle

⁵⁵ Det er mulig at Egil Selvaag var en av dem.

⁵⁶ Oremus var en avspaltning fra Ordo crucis og tenkt som en ungdomsorganisasjon for denne. Helge Fæhn, Lyder Bergesen (og Per Lønning?) fikk i oppdrag å organisere dette arbeidet.

⁵⁷ NBL 3: 234f (Andreas Aarflot).

⁵⁸ Lyder Bergesen var kapellan i Glemmen fra 1956 og senere blant annet i Østre Toten og Balke og i Nykirken i Bergen, PDnk⁹: 42.

⁵⁹ Jurist, ansatt i Finansdepartementet.

⁶⁰ PDnk⁹: 112.

⁶¹ Ibid: 54.

⁶² Ibid: 90.

⁶³ Ibid: 5.

⁶⁴ Ved Bebra i Tyskland, under Landeskirche Kurhessen-Waldeck. Kommuniteten tok form fra påsken 1955, <http://www.kommunitaet-imshausen.de/frame.html> [16.08.2009].

oppløses, men inngå i en bredere bevegelse. Programmet som ble fremlagt til foredraget ble delvis realisert i det KF vi kjenner. Jeg skal sitere fra dette fored[raget] ...